

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการคิดและรู้จักใช้ความสามารถดังกล่าวสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามก้าวหน้าทั้งทางวิชาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้มากมาย ภาษาซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์ก็เกิดจากความคิดและเป็นเครื่องแสดงออกทางความคิดที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ ดังที่ ประมวล ดิฉินสัน (2521, หน้า 26) และบรรเทา กิตติศักดิ์ (2534, หน้า 1) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า มนุษย์มีความสามารถเป็นเลิศในด้านความคิด มนุษย์คิดสร้างภาษา และใช้ภาษาเป็นเครื่องแสดงออกทางความคิด ภาษาจึงเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์คิดเรื่องราวต่าง ๆ อันทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และสามารถถ่ายทอดความคิดไปยังบุคคลอื่น ๆ ได้ จะเห็นว่าภาษานั้นนอกจากจะเกิดจากความคิดและทำให้ความคิดแจ่มชัดขึ้นแล้ว ภาษายังเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์แก่กันและกันด้วย

การเขียนเป็นทักษะทางภาษาที่มนุษย์ใช้ถ่ายทอดความคิดวิธีหนึ่ง ซึ่งสามารถเผยแพร่ไปได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญในการเขียนก็คือ ความคิด ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเขียน ดังที่ สุภัทธา อักษรานุเคราะห์ (2532, หน้า 108) และฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2539, หน้า 52) กล่าวไว้เป็นแนวเดียวกันว่า การเขียน เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการคิด เพราะก่อนที่จะเขียนต้องคิดให้กระจ่างก่อนเสมอ เมื่อคิดได้แจ่มแจ้งแล้วก็จะสามารถเขียนได้ดี สารที่ส่งไปยังผู้รับก็จะชัดเจนตามที่ต้องการ สอดคล้องกับที่ชาญชัย อาจินสมจาร (2537, หน้า 71) และพิทยา รุ่งกุล (2540, หน้า 37) กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการเขียนเป็นงานของสมอง ซึ่งเป็นการประกันชนิดของความคิดรวมทั้ง เป็นผลผลิตทางความคิดของผู้เขียน กล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพของการเขียนนั้นขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของความคิดเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม จากการประเมินคุณภาพทางการศึกษาของกรมวิชาการ (สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา. 2540, หน้า 33) พบว่า สมรรถนะของนักเรียนในด้านความคิดอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน ดังได้กล่าวแล้วว่าความคิดก่อให้เกิดการเขียนและทำให้การเขียนเป็นเครื่องมือสื่อความหมายได้ดี ดังนั้นหากสมรรถนะในด้านความคิดของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำก็ทำให้นักเรียนบกพร่องในเรื่องการเขียนดังที่ กวรรณิการ์ พวงเกษม (2535, หน้า 32) กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า ปัญหาการเขียนที่สำคัญประการหนึ่งคือ นักเรียนขาดความคิดเมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะทำให้นักเรียนเขียนไม่ได้ ขาดความเชื่อมั่นที่จะเขียน นักเรียนก็จะเกิดความท้อแท้จนให้ความสนใจในการเขียนน้อยลงไปเรื่อย ๆ

ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมความคิด เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนจึงจำเป็นอย่างยิ่ง การส่งเสริมการคิดสามารถทำได้โดยการฝึกสร้างจินตนาการ ทั้งนี้เพราะจินตนาการนั้นเป็นความคิดลักษณะหนึ่งที่มีมนุษย์ทุกคนมีและใช้อยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าแต่ละคนจะมีมากน้อยไม่เท่ากันก็ตาม แต่ก็สามารถฝึกฝนได้ ดังที่ McKim (อ้างใน ศุภกรรณ์ ดิษฐพันธ์. 2539, หน้า 2, 94) กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นการกระทำที่สะท้อนจินตนาการที่แต่ละคนสร้างขึ้นจากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ และส่วนใหญ่จะถูกจินตนาการออกมาให้เห็นเป็นภาพในสมอง การใช้จินตนาการเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมการเรียนรู้ การฝึกสร้างจินตนาการ คิดให้กว้าง คิดให้ลึก จึงเป็นวิธีการพัฒนาความคิดอย่างง่ายที่สุด ยิ่งกว่านั้น จินตนาการยังเป็นส่วนสำคัญในการเขียนด้วย เพราะการเขียนนอกจากจะทำให้ผู้อื่นเข้าใจตามที่ตนต้องการโดยผ่านตัวอักษรแล้วยังต้องทำให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพด้วย การเขียนจึงจะสื่อความหมายได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ดังที่ อัญชลี ทองแถม (2541, หน้า 112) กล่าวไว้สรุปได้ว่า การสร้างจินตนาการเป็นสิ่งสำคัญในการเขียน โดยเฉพาะงานเขียนที่ต้องการให้ผู้อ่านเห็นภาพ เกิดความซาบซึ้งประทับใจ จุดจำงานเขียนนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับที่ ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539, หน้า 27) กล่าวว่า การเขียนต้องคำนึงถึงจินตนาการ เพื่อให้ได้เนื้อหาชัดเจนและไม่ออกนอกขอบเขตที่กำหนดไว้

ในขณะเดียวกัน จินตนาการยังเป็นพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ด้วย ซึ่งจากการวิจัยของ Getzels และ Jackson (อ้างในกรมวิชาการ. 2535, หน้า 19) พบว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์

จะมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ มีจินตนาการสูงด้วย ดังนั้น หากนักเรียนได้ฝึกใช้จินตนาการ ก็จะช่วยเพิ่มพูนความสามารถต่าง ๆ ให้มากขึ้น ดังที่ เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2540, หน้า 52) กล่าวไว้ว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกหัดให้รู้จักคิดจินตนาการอย่างถูกต้องสม่ำเสมอจะเป็นผู้ที่มีความมั่นคง ในจิตใจ ไม่ตื่นตระหนกกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน การฝึกสร้างจินตนาการได้รับการ ยืนยันว่าเป็นการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เพราะการฝึกสร้างจินตนาการ เป็นการนำความสามารถที่มีอยู่ในตัวผู้นั้นออกมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น จากข้อความข้างต้นสรุป ได้ว่า จินตนาการนั้นมีความสำคัญต่อความคิดสร้างสรรค์และการเขียนมาก

นอกจากจินตนาการแล้ว การใช้ภาษาก็มีความสำคัญต่อการเขียนอย่างยิ่ง ดังที่ บุญยงค์ เกศเทศ (2539, หน้า 1) กล่าวไว้ว่า การเขียนกับการใช้ภาษานั้นมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น การเขียนเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ภาษา การที่จะผลิตผลงานเขียนที่ดีได้ต้องมีพื้นฐานการใช้ภาษา ที่ดี การเขียนและการใช้ภาษาจึงต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งณรงค์ มั่นเศรษฐวิทย์ (2540, หน้า 30) ได้กล่าวถึงกระบวนการใช้ภาษาพอสรุปได้ว่า กระบวนการใช้ภาษาเริ่มจากการเลือกถ้อยคำที่เหมาะสมเพื่อเชื่อมโยงกับความคิดแล้วนำมาเรียบเรียงให้สื่อความหมายได้ตรงกับความคิดหรือ มโนภาพที่ต้องการจะสื่อความหมายนั้น การใช้ภาษาเขียนจะต้องสื่อความเข้าใจตรงกันระหว่าง ผู้รับสารและผู้ส่งสาร จะเห็นได้ว่าการแสดงออกของจินตนาการจะปรากฏชัดเจนได้ก็โดยการผ่านทาง ภาษา อันเป็นผลมาจากการเลือกใช้ถ้อยคำที่สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดภาพได้ชัดเจน ตรงกับ ภาพในใจของผู้เขียนมากที่สุด ดังที่ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2536, หน้า 41) กล่าวไว้ว่า จินตนาการ เป็นภาพที่ผู้เขียนสร้างขึ้นอย่างชัดเจนในใจและสามารถถอดภาพในใจออกมาด้วยการเลือกสรร ถ้อยคำที่สามารถสร้างภาพให้ปรากฏชัดอย่างใกล้เคียงที่สุดในจินตนาการของผู้อ่าน กล่าวได้ว่า การเขียนที่ต้องการให้เห็นภาพชัดเจนตรงกับภาพในใจของผู้เขียนนั้นต้องเลือกพินถ้อยคำที่สามารถ ฉายสะท้อนภาพในใจของตนขึ้นเป็นภาพในใจของผู้รับสารให้ชัดเจนที่สุด ดังนั้น การที่จะเขียนได้ดี จึงต้องมีความคิดจินตนาการที่กว้างไกล ชัดเจน และต้องมีความสามารถในการใช้ภาษา หาก นักเรียนได้ฝึกสร้างจินตนาการ และฝึกฝนการใช้ภาษาในแนวทางที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องก็จะ เป็นการเพิ่มพูนความสามารถในตัวนักเรียนให้มากขึ้น การเขียนเป็นการฝึกนักเรียนในเรื่องดังกล่าว ได้ทางหนึ่ง

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ทุกระดับชั้น ส่งเสริมให้นักเรียนเขียนเรื่องจากจินตนาการ และได้ระบุไว้ในคำอธิบายทักษะการเขียนอย่างชัดเจน (กรมวิชาการ. 2535, หน้า 10) แต่เมื่อศึกษาในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในคำอธิบายรายวิชาทั้ง ท 101 ท 102 เกี่ยวกับการเขียนกลับไม่มีการเขียนเรื่องจากจินตนาการ (กรมวิชาการ. 2535, หน้า 11) ถึงแม้ในจุดประสงค์วิชาภาษาไทย ข้อ 4 จะระบุว่า เพื่อให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งพวงเล็ก อุตระ (2539, หน้า 7) ได้วิเคราะห์ให้ว่า จุดประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นจินตนาการก็ตาม แต่เมื่อในคำอธิบายรายวิชาไม่เน้นให้ชัดเจน การส่งเสริมจินตนาการจึงไม่ต่อเนื่องกับระดับประถมศึกษา ทั้งนี้จากการศึกษาของ Colvin และ Mayer (1906) Simpson (1922) Marns (1941) และ Yamamoto (1960) (อ้างใน อารี พันธุ์มณี. 2540, หน้า 56, 64) ได้ผลตรงกันว่า จินตนาการของนักเรียนลดลงหลังจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และลดลงอย่างรวดเร็วต่อเนื่องเมื่อเข้าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ได้ว่า หากขาดการส่งเสริมจินตนาการในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แล้ว ความคิดจินตนาการก็จะไม่ได้รับการกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์และการเขียนอย่างยิ่ง ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งส่งเสริมและปลูกฝังจินตนาการให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะได้มีโอกาสฝึกตนเองให้มีใจกว้างพอที่จะยอมรับความคิดของนักเรียนด้วย ดังที่ นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2530, หน้า 1-14) กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า การปลูกฝังและพัฒนาจินตนาการของนักเรียนเป็นเรื่องที่ควรควรให้ความสนใจ และเอาใจใส่เป็นพิเศษ การที่อดทนอดกลั้นยอมรับความคิดที่แปลก ๆ ของนักเรียนและมีส่วนร่วมในโลกของจินตนาการนั้นจะทำให้มีโอกาสรับรู้ ว่า นักเรียนกำลังคิดอะไร เหมาะสมหรือไม่เพียงใด อันจะทำให้ครูสามารถชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้องดีงามและเป็นประโยชน์แก่นักเรียนได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมจินตนาการในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อนักเรียนจะถ่ายทอดจินตนาการก็สามารถใช้ภาษา โดยการเลือกสรรถ้อยคำได้อย่างเหมาะสมตามควรแก่วัย

จากความสำคัญและประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำการสอนกระบวนการคิดด้วยวิธีสอนแบบผสมผสานมาใช้ส่งเสริมความสามารถในด้านการคิดจินตนาการ และฝึกฝนการใช้ภาษาในการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนรายวิชา ท 101 และ 102 ซึ่งตาม

แนวการใช้หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กรมวิชาการ. 2524, หน้า 16-18) ได้กล่าวถึงทักษะการเขียนไว้พอสรุปได้ว่า ในการสอนทักษะการเขียนนั้นต้องให้นักเรียนฝึกขยายประสบการณ์ ขยายจินตนาการ และฝึกใช้ภาษาให้ถูกต้องตามควรแก่วัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า หลังจากใช้การสอนกระบวนการคิดด้วยวิธีสอนแบบผสมผสานส่งเสริมจินตนาการแล้วนักเรียนมีความสามารถในการคิดจินตนาการสูงขึ้นหรือไม่ และความสามารถดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความสามารถใช้ภาษาในการเขียนของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความสามารถในการคิดจินตนาการและความสามารถในการใช้ภาษาในการเขียนของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของความสามารถในด้านการคิดจินตนาการหลังจากที่ได้รับการสอนกระบวนการคิดด้วยวิธีสอนแบบผสมผสาน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในด้านการคิดจินตนาการกับความสามารถใช้ภาษาในการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผลของความสามารถในด้านการคิดจินตนาการหลังได้รับการสอนกระบวนการคิดด้วยวิธีสอนแบบผสมผสานสูงกว่าก่อนได้รับการสอน
2. ความสามารถในการคิดจินตนาการมีความสัมพันธ์กับความสามารถใช้ภาษาในการเขียน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 58 คน

2. ตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

- 2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

การสอนกระบวนการคิดด้วยวิธีสอนแบบผสมผสาน

- 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

ความสามารถในด้านการคิดจินตนาการ

ความสามารถใช้ภาษาในการเขียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การสอบกระบวนการคิดที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับและเลือกวิธีสอนกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในแต่ละชั้น โดยพิจารณาตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับการส่งเสริมความสามารถในด้านการคิดจินตนาการ ความสามารถของผู้เรียน และจุดประสงค์ของการเรียนการสอน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการคิด หมายถึง ขั้นตอนการสอบคิดที่เน้นในด้านการคิดจินตนาการ 4 ขั้น คือ ขั้นสร้างความคิด ขั้นขยายความคิด ขั้นจัดระเบียบความคิด และขั้นเรียบเรียงความคิด
2. ความสัมพันธ์ หมายถึง ความเกี่ยวเนื่องระหว่างข้อมูลในที่นี้ได้แก่ ความเกี่ยวเนื่องระหว่างคะแนนความสามารถในด้านการคิดจินตนาการกับคะแนนความสามารถใช้ภาษาในการเขียน
3. ความสามารถในด้านการคิดจินตนาการ หมายถึง ความสามารถในการสร้างภาพในมโนนึกโดยพิจารณาจาก ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดริเริ่ม
4. การเขียน หมายถึง ทักษะการใช้ภาษาเขียนเพื่อแสดงออกในด้านความคิดจินตนาการ
5. การใช้ภาษา หมายถึง การเลือกใช้คำสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน เหมาะสม ตรงกับที่คิดและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับความคิด
6. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หมายถึง นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542

ข้อจำกัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 1 ห้องเรียน 28 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้ มีนักเรียนจำนวน 8 คนเข้าเรียนไม่สม่ำเสมอ ผู้วิจัยจึงถือเอานักเรียนที่เข้าเรียนสม่ำเสมอจำนวน 20 คนเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทาง และเป็นตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสอนกระบวนการคิดจินตนาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทักษะอื่น ๆ ต่อไป
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูในการปรับปรุงคุณภาพการสอนเขียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการทำวิจัย การสอนกระบวนการคิดเพื่อพัฒนาความคิดในลักษณะอื่น ๆ ต่อไป